

Понекад се може чути мишљење да је критика америчке спољне политике тобоже нарочито руска разонода, изазвана незадовољеним империјалним амбицијама. Ипак, на Западу такође има немало независних експерата, који са забринутошћу посматрају тежњу Сједињених Држава ка светској доминацији. Међу њима је и амерички политиколог и економиста Вилијам Енгдал, који је написао пет књига и стотине чланака о изворима англо-америчког експанзионизма, скоро вековној борби САД за нафту, и узроцима садашње економске кризе. Родом из државе Тексас, он је завршио престижни Принстонски универзитет и стекао докторат из економије у Стокхолму. Последњих двадесет година, експерт пребива у Немачкој, где ради као консалтинг економиста. У интервјуу за *Невско време*, Вилијам Енгдал саопштио је своје мишљење о узроцима процвата и сумрака САД, и о томе како да се у савременој међународној ситуацији понаша Русија.

Господине Енгдал, критика спољне политике САД из уста америчког експерта је доста ретка појава. Када сте први пут посумњали у “генералну линију” Запада?

До својих садашњих погледа нисам дошао одмах. Као дете хладног рата, ја сам још од самог детињства веровао да Америка целом свету доноси слободу, демократију и прогрес. Своје прво образовање стекао сам на Принстонском универзитету 1960-их година. Маштајући о каријери правника, тада ме уопште није занимала геополитика. Али, након седам година рада у САД, кренуо сам у Европу да одбраним дисертацију на Стокхолмском универзитету. У то време, текао је рат у Вијетнаму, који ме је приморао да на нов начин посматрам понашање моје домовине у свету. После одбране дисертације, током десет година радио сам у Њујорку као слободни новинар. То су биле седамдесете године, када је у западном свету беснела нафтна криза. Пошто сам по природи знатичељан човек, радио сам интервјуе са мноштвом представника енергетских

концерна. Општећи са њима, ускоро сам дошао до закључка, да је кризом манипулисало седам енергетских компанија – пет америчких (Standard Oil, Chevron, Gulf Oil, Mobil Oil, Texaco) и две британске (British Petroleum и Royal Dutch Shell). Задубивши се у историју тог питања, дошао сам до још једног открића – од почетка XX века, ти су концерни блиско сарађивали са највећим банкама Волстрита, и посебно са банкарском породицом Рокфелер. Преселио сам се 1984. године у Немачку, опет стекавши могућност, да свет посматрам очима Европљанина.

У својим књигама и чланцима, Ви детаљно говорите о томе, како је у првој половини XX века, улога суперсиле прелазила из руку Британије у руке САД. На који се начин то дешавало?

Том питању посветио сам читаву књигу *Столеће рата*. Још 1913. године, у САД био је створен приватни емисиони центар – Федерални резервни систем, који је преузео на себе штампање долара (раније су новац штампале само државе). Иза те афере стајале су највеће банкарске куће са Волстрита – Рокфелери, Моргани, Варбурзи и други. У Првом светском рату, они су се невероватно обогатили захваљујући лифериацијама оружја, па ипак, задобијање глобалне доминације, тада се није десило. Тек када је двадесетих и тридесетих година, сумрак Британске империје постао неминован, америчка финансијска елита припремила се да завлада њеним наследством. Још 1939. године, Рокфелеров фонд је финансирао тада тајни пројекат “Проучавање рата и мира”, који је требало да води баш тада створени Савет за спољну политику. Наравно, у војном погледу, рат је добио СССР, а не Сједињене Државе, али су управо последње извукле максималну корист из победе над Хитлером. Године 1944, био је створен Бретон-Вудски финансијски систем, по којем је долар фиксирано везан за златни стандард и постао је светска резервна валута. То је омогућило америчким банкарским кућама да корак по корак, ставе под своју финансијску контролу целу светску економију.

Колико су Американци усвојили британско искуство при изградњи своје империје? Као што је познато, паметан се учи на туђим грешкама...

Америчка елита, усвојивши геополитичке доктрине Енглеза, није желела да нагази на “британске грабуље”. САД су разрадиле изванредну стратегију доминације – брижљиво избегавајући реч “империја”, оне су почеле да се експонирају као племенити бранилац демократије, права човека и слободе предузетништва. Али, испод те хуманистичке маске, скривала се класична империјална доктрина, чију су суштину још стари Римљани изразили фразом – “завади па владај”! Естаблишмент није могао да директно говори о својим плановима, пошто су Американци мирољубив народ, којег међународни послови

посебно не занимају. Специјално за њих, елита је смислила пропагандни мит о томе да су САД “добар момак”, који жели да победи све “лоше момке”, зарад среће човечанства.

Даље померање САД ка светској доминацији одвијало се у условима Хладног рата. Какви су се задаци решавали у том периоду?

Хладни рат уопште није био неминовност, како се уобичајно данас сматра. У почетку, Американци су хтели да привуку и Совјетски Савез у финансијски систем који су они стварали. Ипак, Стаљин (остављам по страни његову унутрашњу политику) је донео исправну одлуку, одбијајући да припоји своју земљу моделу Бретон-Вудса. Тек тада су се Американци окренули ка плану Б, одлучивши да претворе СССР из савезника у “тоталитарног монструма”. Пропагандна машина САД описивала је вашу земљу као империју зла, од које се у сваком моменту може очекивати некаква подлост. Добро се сећам како су нас у школи приморавали да хватамо левом руком десно ухо, објашњавајући како само тако можемо себе обезбедити од радијацијског зрачења после падања совјетске бомбе. У ствари, можеш и сто руку да обавијеш око своје главе, али тебе од радијације то никако не спасава! Уз помоћ таквих акција, у свести обичних Американаца, попут мене, ширили су став да је Русија главни непријатељ човечанства.

У то време, била је створена војна организација НАТО, која је обезбедила војну доминацију САД над Западном Европом. Почело је и појачано продирање америчког капитала у Азију, Африку и Латинску Америку. Па особитост савременог капитализма садржи се у томе да је капитал принуђен да стално спроводи експанзију на нове, “девичанске” територије.

Као резултат, почетком 1970-их година, систем Бретон-Вудса доспео је у период врло озбиљне кризе. Слободна замена папирнатих долара за злато више није била могућа. Тада, да би се долар спасио од неминовног краха, било је одлучено, да се цене енергената подигну до небеских висина. Тај задатак је био решен на рачун нафтне кризе 1973. године. Према официјелној верзији, скок цена био је испровоциран договором држава ОПЕК-а, које су одлучиле да казне Запад због подршке Израелу у рату 1973. године. Тобоже, уз помоћ такве уцене, арапски лидери су покушали да од САД и Западне Европе изнуде одустајање од лиферација оружја Израелцима. У ствари, скоковито повећање цене нафте јесте дело руку западних држава, о којем су се оне споразумеле још пре рата (у мају 1973. године), на заседању клуба Билдерберг у Шведској. Ту претпоставку, мени је потврдио у приватном разговору шеик Заки Јамани, који је у то време заузимао место министра нафтне индустрије Саудијске Арабије.

Због чега је требало приредити западној економији нафтну “шок терапију”?

Пошто су сви обрачуни за нафту ишли искључиво у доларима, то је омогућило за неко време да се продужи живот доларског система. А затим, одлучено је да се глобални финансијски модел САД мало модификује 1979. године. На уштрб реалне економије, Сједињене Државе су ставиле улог на штампање новца, на надувавање финансијског мехура, на изношење производње у “Трећи свет”, где је концентрисана јефтина радна снага. Крајем 1980-тих година, због ненормалне финансијске политике, западни свет поново се нашао на рубу потреса, и чак краха...

...али, тада се дешава распад СССР-а и распуштање социјалистичког табора...

Потпуно тачно! Амерички капитал је шикнуо на неосвојене просторе, дозволивши САД да паразитира на економијама Русије и Источне Европе. Вама су затворили хиљаде фабрика и предузећа, читаве научне школе су препуштене судбини, а милиони људи су се у једном часу нашли иза линије сиромаштва. Зато су се вредни кадрови, машине, опрема и ресурси, за ђабе, почели пребацивати на Запад, што је омогућило америчкој економији да продужи себи живот скоро за двадесет година. Сматрам, да је Русија платила претерано високу цену за приватизацију, коју је спровео господин Чубајс, по рецептима његових америчких саветника.

Зар су само САД криве за слом Совјетског Савеза?

Разуме се, не. Главну улогу су играли врло озбиљни економски проблеми СССР-а. У Америци, између војно-индустријског комплекса и цивилне економије била је сачувана узајамна веза. Научници Пентагона требало је да изумеју микрочипове и интернет, и ове су технологије моментално прелазиле у “мирнодопске” гране. Русија, авај, није могла да створи сличан систем.

Анализирајући економске слабости СССР-а, Сједињене Државе крајем 1970-их година доносе одлуку да око њега створе жаришта нестабилности. Збигњев Бжежински, који је био саветник председника Картера, предложио је да се у Авганистану на власт доведе

антисовјетски режим, што је совјетској Средњој Азији претило исламизацијом. СССР није имао другу алтернативу, осим да се умеша у унутрашње послове те земље, али је тај рат постао за Русију њен Вијетнам. Потом, већ 1980-их година, Роналд Реган је објавио почетак “ере рата звезда”, принудивши Совјетски Савез да баци астрономске суме на трку у наоружању.

Најзад, 1986. године, САД су убедиле краља Саудијске Арабије да привремено спусти цене нафте, самим тим наносећи одлучујући удар совјетској економији. У тим условима, било је потребно докусурити непријатеља на политичком нивоу, и Вашингтон је увукао Москву у преговоре о уједињавању Немачке. Тадашњи амерички државни секретар Џејмс Бејкер, обећао је Михаилу Горбачову, да се после поновног стварања јединствене немачке државе, НАТО неће ни за палац померити на Исток. Ипак, он своју реч није одржао – Северноатлантски пакт не само да се приближио границама Русије, већ је покушао да увуче у своје редове Грузију и Украјину.

После распада СССР-а, западни свет је обузела еуфорија у вези са победом у Хладном рату. Зашто су се САД тако кратко наслађивале својим процватом?

После нестанка совјетске империје, Сједињене Државе несумњиво је прошла јака главобоља. Али, то не значи, да се пред њима нису појавили нови проблеми. Наредна етапа било је максимално слабљење другог потенцијалног конкурента – Јапана. Оно је било спроведено 1990. године, истовремено са рушењем Токијске берзе, после чега је јапанска економија уронила у дуготрајну депресију. Потом је дошао ред на друге азијске тигрове – Јужну Кореју, Тајланд и Индонезију. Поткопати њихову снагу било је важно, не само са економског, већ и са политичког становишта, пошто су побројане земље предлагале други модел развоја. То је био не дивљи, каубојски капитализам САД-а, и не совјетска планска привреда, већ сасвим разуман модел. Амерички шпекуланти, који су испровоцирали азијску кризу 1997. године, омогућили су јачање позиције долара. Управо тада је започео експорт у те земље благајничких обвезница САД-а, и других вредносних папира.

Рекло би се, да ће се са таквим успесима, “амерички век” продужити на читаву вечност. Осећајући некажњивост, финансијери САД-а латили су се развијања спирале виртуалне економије. У Сједињеним Државама почели су се у индустријским размерама емитовати деривати, који тобоже чине безбедним спекулације (у оригиналу – *сделки*, прим. Н.В.) са вредносним папирима. Финансијски шпекуланти (у оригиналу –

финансисты

, прим. Н.В.) покушали су да убеди Американце у то, да ако нека породица не може да

врати кредит, банка, која емитује деривате, моментално јој долази у помоћ. Почело се са давањем кредита свима који су га желели, чак и онима који очито нису били платежно способни. А деривате су са своје стране куповали Кинези, Јапанци, Руси, и други “партнери” Вашингтона. Освета за тако неодговорну политику, дошла је 2008. године, када се у Америци покренуо финансијски цунами.

Председник Барак Обама почесто грди “дебеле мачоре” са Волстрита, и обећава да ће посветити више пажње реалној економији. Можда њему успе да сломи кичму финансијским шпекулантима?

Не треба гајити илузије у погледу Обаме! Он је исти такав штићеник финансијских магната као и оба Буша, Клинтон, Реган и Картер. Америчке елите су поставиле њега на дужност председника из једног простог разлога. До 2008. године, западно друштво било је сито тих каубојских керефека Џорџа Буша (млађег), и финансијски шпекуланти имали су потребу за таквим америчким лидером, који би наоко зрачио хуманизмом и мирољубивошћу. Али, шта се дешавало у стварности? Требало је Обами само да пређе у Белу кућу, и он је појачао војно присуство САД-а у Авганистану, и такође је сручио америчку моћ против Пакистана. И надавни рат у Либији – такође је дело руку Сједињених Држава – Никола Саркози и Дејвид Камерон, просто су одиграли улогу супермена у акционом филму, чији су сценарио написали амерички стратежи.

Сматрам, да Америка може изаћи из кризе само у том случају, ако њена влада позове на одговорност финансијску елиту, препороди индустрију, и одрекне се каубојске међународне политике. Уосталом, у Вашингтону тешко да ће послушати моје савете. Највероватније, САД ће и даље да се боре за очување доларског система, сејући хаос у Евроазији и ометајући уједињавање својих конкурената – Русије, Кине и Европе. Не искључујем, да Америка може да покрене велики регионални конфликт на Блиском истоку или чак Трећи светски рат. Од финансијских магната могу се очекивати најсуманутија дела.

Могу ли друге велике државе нешто да супротставе том сценарију?

Безумног “америчког каубоја” могу зауставити само Русија, Кина и Европа. Али данас, када је крах “америчког века” и доларског финансијског система скоро неминован, све зависи од њихове одважности. Хоће ли они кренути ка међусобном обједињавању? Или ће дозволити САД да ставе Евроазију под своју контролу уз помоћ доктрине

Пише: Вилијам Енгдал
четвртак, 09 фебруар 2012 13:01

“диригованог хаоса”? Од одговорâ на ова питања, зависиће безбедност целог човечанства у XXI веку.

Лично сам одавно присталица зближавања Русије и Кине – те земље могу преживети само заједно. Уз то, руска и кинеска економија узајамно допуњују једна другу. Кина је “фабрика XXI века”, а Русија магацин природних ресурса. Али, ваша земља има још једно конкурентско преимућство, којег су за сада лишени Кинези – изврсне научнике и инжењере, који су кадри за нестандартно стваралачко мишљење. Не треба бити у заблуди у погледу технолошке моћи САД-а – сви наши успеси постали су могући само захваљујући талентованим истраживачима, који су емигрирали из Немачке у време Другог светског рата, и из бившег СССР-а, 1990-тих година. У Америци се мало рађа властитих генија, уз сву енергичност нашег народа.

Савез између Русије и Кине, спречавајући велике ратне катаклизме, учиниће да свет буде далеко безбеднији, праведнији и хуманији. Сада само од руске елите зависи, да ли ће се такав савез појавити или не. Авај, али део ваше врхушке држи своја богатства у западним банкама, због своје глупости повезујући будућност Русије са тонућим западним “Титаником”. Не треба се подавати тим илузијама! Било би ми веома драго, ако би се руско-кинеском савезу прикључиле и земље континенталне Европе – Немачка, Италија и Француска (после одласка Саркозија). Али, овде ситуација такође зависи од елите.

Разговарао: Михаил Тјуркин

Извор: Невско време

Превео са руског – Небојша Вуковић

Интернет извор – <http://www.warandpeace.ru/ru/commentaries/view/66018>